

КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА
Кафедра загальної, вікової та педагогічної психології

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Проректор з науково-методичної та
навчальної роботи
О.Б. Жильцов
2016 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Соціальна психологія

(шифр і назва навчальної дисципліни)

напрямок підготовки 6.030302 «Реклама і зв'язки з громадськістю»

(шифр і назва напрямку підготовки)

спеціальність _____

(шифр і назва спеціальності)

спеціалізація _____

(назва спеціалізації)

інститут, факультет, відділення Інститут людини

(назва інституту, факультету, відділення)

2015 – 2016 навчальний рік

Робоча програма Соціальна психологія

для студентів за напрямом підготовки 6.030302 «Реклама і зв'язки з громадськістю»

Розробник: Ткачишина Оксана Романівна, кандидат психологічних наук, старший викладач кафедри загальної, вікової та педагогічної психології

Робочу програму схвалено на засіданні кафедри загальної, вікової та педагогічної психології

Протокол від “9” грудня 2015 року № 8

Завідувач кафедри загальної, вікової та педагогічної психології

 (О.П. Сергєєнкова)

Розподіл годин звірено з робочим планом. Структура типова.

Заступник директора з науково-методичної та навчальної роботи Інституту людини

 Н.А. Клішевич

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Робоча програма курсу «Соціальна психологія» розроблена з урахуванням вимог щодо удосконалення підготовки студентів за напрямом підготовки 6.030302 «Реклама і зв'язки з громадськістю» до успішного пізнання різноманітних аспектів соціально-психологічної проблематики. Позаяк в суспільстві сформувалася нагальна потреба в висококваліфікованих спеціалістах з соціальних наук, здатних стати співтворцями громадянського суспільства в нашій країні.

Робоча навчальна програма з дисципліни «Соціальна психологія» є нормативним документом Київського університету імені Бориса Грінченка, який розроблено кафедрою загальної, вікової та педагогічної психології на основі освітньо-професійної програми підготовки здобувачів першого (бакалаврського) рівня відповідно до навчального плану напряму підготовки 6.030302 «Реклама і зв'язки з громадськістю».

Робочу навчальну програму укладено згідно з вимогами Європейської кредитної трансферно-накопичувальної системи (ЄКТС). Програма визначає обсяги знань, які повинен опанувати бакалавр відповідно до вимог освітньо-професійної програми, алгоритму вивчення навчального матеріалу дисципліни «Соціальна психологія», необхідне методичне забезпечення, складові та технологію оцінювання навчальних досягнень студентів.

«Соціальна психологія» є складовою частиною дисциплін психолого-педагогічного циклу нормативного блоку. Її вивчення передбачає розв'язання низки завдань фундаментальної професійної підготовки висококваліфікованих фахівців, зокрема: опанування системою знань про закономірності поведінки і діяльності людей, зумовлених включенням їх до соціальних груп, а також психологічні характеристики цих груп.

Мета курсу: забезпечення майбутніх фахівців у галузі реклами і зв'язків з громадськістю знаннями з основних понять, принципів та положень соціальної психології, а також озброєння, на основі теоретичних знань, уміннями і навичками практичної та дослідницької діяльності у соціальній сфері.

Завдання курсу:

- Ознайомити слухачів з сутністю, місцем і роллю соціальної психології в системі наукового знання, її концептуальним апаратом.
- Навчити майбутнього фахівця застосовувати методи соціальної психології з метою дослідження соціально-психологічних явищ.
- Сприяти становленню у майбутніх фахівців здатності вбачати та усвідомлювати соціально-психологічні проблеми особистості, її соціалізації, активізувати особистісний та творчий потенціал.
- Виробити у студентів уміння використовувати прийоми і способи вербальної і невербальної комунікації для успішної взаємодії з людьми.
- Формувати у студентів розуміння природи і специфіки проблем міжособистісної взаємодії людей.
- Розвивати уміння аналізувати внутрішньогрупові і міжгрупові відносини, соціально-психологічні явища у великих групах.

В результаті засвоєння модулів студенти повинні **знати:**

- історичні передумови виникнення та перспективи розвитку соціальної психології;
- категорії та методи соціальної психології;
- основні теоретичні напрями у сучасній соціальній психології;
- різні підходи до проблем особистості та її соціалізації;
- засоби соціально-психологічного впливу в процесі спілкування;
- особливості міжособистісної та міжгрупової взаємодії в різних видах і формах суспільної діяльності;
- функціонування соціальних груп, структуру внутрішньогрупових і міжгрупових відносин.

На основі цих знань під час семінарських занять та самостійної роботи студенти **набувають умінь та навички:**

- осмислено використовувати термінологічний апарат;
- застосовувати в професійній діяльності методи соціальної психології;
- визначати психологічні параметри вивчення і оцінки сформованості активної життєвої позиції особистості, закріплювати її потребу в самоствердженні і самовираженні;
- використовувати прийоми комунікації для успішної взаємодії з людьми;
- враховувати специфіку проблем міжособистісної взаємодії у своїй практичній діяльності;
- організовувати міжособистісну взаємодію у малій групі;
- аналізувати соціально-психологічні явища у великих групах.

У процесі вивчення дисципліни «Соціальна психологія» у студентів формуються наступні **компетентності:**

- виділяти, аналізувати соціально-психологічні проблеми;
- підбирати адекватні способи вирішення соціально-психологічних проблем;
- налагоджувати взаємодію з різними типами особистостей;
- розрізняти невербальні прояви спілкування, ефективно будувати процес комунікації;

відслідковувати різні групові явища та характеристики.

Курс “Соціальна психологія” передбачає тісний зв’язок з дисциплінами: «Загальна психологія», «Вікова та педагогічна психологія», «Історія психології», «Психологія управління», «Етнопсихологія», «Політична психологія», «Психологія мас» та інші.

Обсяг курсу «Соціальна психологія», відповідно до навчального плану, становить 108 год., із них 22 год. – лекції, 20 год. – семінарські заняття, 6 год. – модульний контроль, 60 год. – самостійна робота.

Форма підсумкового контролю – залік.

СТРУКТУРА ПРОГРАМИ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

I. ОПИС ПРЕДМЕТА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Предмет: закономірності поведінки і діяльності людей, зумовлених включенням їх до соціальних груп, а також психологічні характеристики цих груп.

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 3	Галузь знань 0303 «Журналістика та інформація» (шифр і назва)	Нормативна	
	Напрямок підготовки 6.030302 «Реклама і зв'язки з громадськістю» (шифр і назва)		
Модулів – 3		Рік підготовки	
Змістових модулів – 3		4-й	-й
Загальна кількість годин – 108		Семестр	
		8-й	-й
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 4	Освітньо-професійний рівень: перший (бакалаврський)	Лекції	
		22 год.	год.
		Семінарські	
		20 год.	год.
		Лабораторні	
		год.	год.
		Самостійна робота	
		60 год.	год.
		Модульний контроль:	
		6 год.	
Вид контролю:			
залік			

II. ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

№ з/п	Назви теоретичних розділів	Кількість годин							
		Разом	Аудиторних	Лекцій	Лабораторних	Семінарських	Індивідуальна робота	Самостійна робота	Модульний контроль
Змістовий модуль I.									
Сутність соціальної психології та соціально-психологічні проблеми особистості									
1.	Місце і роль соціальної психології в системі наукового знання	11	4	2		2		7	
2.	Проблема особистості в соціальній психології	12	4	2		2		8	
3.	Соціально-психологічні проблеми соціалізації особистості	12	4	2		2		8	
4.	Особистість у групі	6	4	2		2		2	
	Модульний контроль	2	2						2
	Разом	43		8		8		25	2
Змістовий модуль II.									
Соціально-психологічна характеристика спілкування									
5.	Спілкування як феномен соціальної психології	12	4	2		2		8	
6.	Міжособистісна комунікація та взаємодія	12	4	2		2		8	
7.	Сприймання і розуміння людьми одне одного у процесі міжособистісного спілкування	6	4	2		2		2	
	Модульний контроль	2	2						2
	Разом	32		6		6		18	2
Змістовий модуль III.									
Соціальна психологія груп і міжгрупової взаємодії									
8.	Феномен групи з погляду соціальної психології	12	4	2		2		8	
9.	Динамічні характеристики малої групи	11	4	2		2		7	
10.	Психологія великих соціальних груп і масових явищ	6	4	2		2		2	
11.	Особливості прикладної соціальної психології	2	2	2					
	Модульний контроль	2	2						2
	Разом	33		8		6		17	2
	Разом за навчальним планом	108		22		20		60	6

III. ПРОГРАМА

Змістовний модуль I. Сутність соціальної психології та соціально-психологічні проблеми особистості

Лекція 1. Місце і роль соціальної психології в системі наукового знання (2 год.)

Мета соціальної психології. Предметна сутність та структура соціальної психології. Категорії соціальної психології. Функції та завдання соціальної психології. Взаємозв'язки соціальної психології з іншими галузями знання: загальною психологією, соціологією, психологією особистості, психологією управління, віковою психологією, етнопсихологією, акмеологією.

Основні підходи до визначення предмета та об'єкта соціальної психології. Розуміння предмета соціальної психології у вітчизняній, європейській та американській традиції. Співвідношення поняття «соціальне» та «психічне». Практичне значення й задачі соціальної психології на сучасному етапі суспільного розвитку.

Передумови виникнення соціальної психології як самостійної галузі знання. Соціально-психологічні ідеї в працях античних мислителів і філософів нового часу. Виділення емпіричної соціальної психології та створення перших соціально-психологічних теорій (В. Вундт, Г. Тард, Г. Лебон, Мак-Дауголл). Перші експериментальні дослідження й оформлення соціальної психології в самостійну науку.

Розвиток соціальної психології за рубежом. Основні напрямки західної соціальної психології та їхні теоретичні основи. Європейська критика американської соціальної психології. Становлення і розвиток вітчизняної соціальної психології. Внесок радянських і пострадянських психологів у розвиток соціальної психології. Розвиток соціальної психології в наш час. Актуальні проблеми сьогодення.

Ключові поняття: соціальна психологія, категорії соціальної психології, особистість, спілкування, групові процеси, соціально-психологічна реальність, соціально-психологічні явища.

Семінар 1. Соціальна психологія як галузь психологічної науки.

Лекція 2. Проблема особистості в соціальній психології (2 год.)

Особистість з погляду соціальної психології. Поняття індивід, індивідуальність, особистість. Особливості взаємозв'язку особистості і суспільства.

Історія дослідження проблеми особистості. Соціально-психологічні теорії особистості: психоаналіз, біхевіоризм, гуманістична психологія, екзистенціальна психологія, трансакційний аналіз, акмеологічний підхід до вивчення особистості. Основні сучасні підходи до пізнання феномена особистості у соціальній психології. Проблема соціального і біологічного в особистості. Соціально-психологічна природа особистості. Соціально-психологічні якості особистості.

Атрибути особистості: свідомість, динамічність, активність, неповторність. Ознаки особистості.

Соціально-психологічні орієнтири дослідження особистості. Структура особистості (К. Платонов, О. Леонтьєв, Б. Паригін, Б. Ананьєв). Основні складові соціально-психологічної структури особистості: «Я-концепція», «Я-образ», самооцінка, ментальність, ціннісно-смилова сфера, когнітивна сфера, емоційно-психічні стани, мотиваційна сфера, локус контролю, статусно-рольові параметри та ін.

Ключові поняття: індивід, індивідуальність, особистість, соціально-психологічна компетентність особистості, «Я-концепція», «Я-образ», самооцінка, ментальність, ціннісно-смилова сфера, когнітивна сфера, емоційно-психічні стани, мотиваційна сфера, локус контролю.

Семінар 2. Особистість в соціальній психології: підходи до вивчення, структура.

Лекція 3. Соціально-психологічні проблеми соціалізації особистості (2год.)

Сутність процесу соціалізації особистості. Зв'язок соціалізації з адаптацією та розвитком. Основні сфери соціалізації особистості: діяльність, спілкування, самосвідомість. Різні підходи щодо етапів процесу соціалізації (Г. Андреева та ін.). Первинна та вторинна соціалізація особистості. Структура процесу соціалізації. Критерії соціалізованості особистості. Інститути та агенти соціалізації. Роль сім'ї та дитячих закладів у первинній соціалізації людини. Школа як засіб соціалізації через систему освіти та виховання. Середні та вищі навчальні заклади як інститути вторинної соціалізації. Трудові колективи та громадські організації як інститути соціалізації. Вплив великих соціальних груп на процес соціалізації.

Основні соціально-психологічні механізми соціалізації. Стихійні та цілеспрямовані механізми соціалізації. Механізми «зсування мотиву на ціль», ідентифікація, наслідування, прийняття та засвоєння соціальних ролей, навіювання, переконання, соціальна фасилітація, конформність. Вікові кризи життя і процес соціалізації індивіда. Поняття ідентичності і соціально-психологічної стабільності. Асоціальні прояви особистості: девіантна поведінка, делінквентна поведінка, суїцидальна поведінка. Соціалізація, десоціалізація, ресоціалізація.

Соціальна установка та її вплив на поведінку особистості. Поняття соціальної установки (атитюд), структура соціальної установки. Структура атитюда за М.Смітом: когнітивний (пізнавальний), афективний (емоційний) та конативний (поведінковий) компоненти. Система диспозиційних утворень, які регулюють поведінку і діяльність людини (за В. Ядовим). Функції соціальної установки: випереджувальна та регулятивна.

Ключові поняття: соціалізація, десоціалізація, ресоціалізація, наслідування, навіювання, переконання, рефлексія, ідентифікація, соціальна фасилітація, конформність, девіантна поведінка, делінквентна поведінка, суїцидальна поведінка, атитюд.

Семінар 3. Сутність та основні проблеми соціалізації особистості.

Лекція 4. Особистість у групі (2год.)

Самосвідомість особистості як чинник становлення у групі. Проблема «Я» в структурі особистості у творах вітчизняних та зарубіжних психологів. Становлення «Я-концепції». Структура самосвідомості: самопізнання, самооцінка, самоконтроль. Наслідки позитивної і негативної самооцінки. Механізми формування самооцінки. Самоконтроль, відмінності між людьми з високим і низьким самоконтролем. Самоповага. Самоефективність.

Специфіка входження особистості в групу. Соціальні норми. Фаза адаптації. Фаза індивідуалізації. Фаза інтеграції. Індивідуальні особливості людини і зовнішні поведінкові вияви (темперамент, характер, інтереси, здібності, емоції, воля, мотиви та ін.)

Статусно-рольові характеристики особистості. Соціальний статус як показник місця особистості у суспільстві та її приналежності до певних груп. Влада й авторитет. Престиж. Показники престижу. Соціальна позиція. Соціальна роль. Форми рольової ідентичності: статева; етнічна; групова; політична. Соціальний ранг.

Статеві-рольові параметри особистості. Поняття «гендер». Формування гендерних стереотипів. Статеві та гендерні ролі. Поведінка особистості і соціальна напруженість.

Ключові поняття: самосвідомість, самооцінка, самоконтроль, рефлексія, соціальні норми, темперамент, характер, здібності, емоції, воля, мотив, соціальний статус, престиж, соціальна позиція, соціальна роль, соціальний ранг, гендер.

Семінар 4. Проблеми особистості в групі.

Модульна контрольна робота 1

Змістовий модуль II. Соціально-психологічна характеристика спілкування

Лекція 5. Спілкування як феномен соціальної психології (2год.)

Соціально-психологічна специфіка спілкування. Потреба у спілкуванні, потреба в усамітненні. Роль спілкування в житті людини. Взаємозв'язок спілкування і діяльності.

Особистість у контексті спілкування: основні рівні. Основні потреби особистості у спілкуванні. Основні характеристики спілкування. Різні підходи до визначення структури спілкування. Перцептивний, комунікативний, інтерактивний компоненти спілкування. Макрорівень, мезорівень, мікрорівень спілкування. Функції спілкування: інформаційно-комунікативна, регуляційно-комунікативна, афективно-комунікативна (Б.Ломов).

Види спілкування: за результативністю спільної взаємодії та досягнутим ефектом, за безпосередністю контактів, за типом зв'язків між учасниками, за тривалістю взаємодії.

Стратегії спілкування. Стратегії конфліктного спілкування: конкуренція, уникання, пристосування, співробітництво, компроміс. Основні стилі спілкування: авторитарний, демократичний, ліберальний.

Засоби спілкування: вербальні та невербальні. Форми спілкування: бесіда, розмова по телефону, переговори, збори.

Ключові поняття: спілкування, перцептивний, комунікативний, інтерактивний компоненти спілкування, конкуренція, уникання, пристосування, співробітництво, компроміс, авторитарний, демократичний, ліберальний стилі спілкування.

Семінар 5. Психологія спілкування.

Лекція 6. Міжособистісна комунікація та взаємодія (2год.)

Сутність міжособистісної комунікації. Поняття «комунікація». Специфіка міжособистісної комунікації. Види і форми комунікації: аксіальна та ретиальна комунікація. Спонукальна і констатуюча інформація. Чутки, особливості їх виникнення. Комунікативний простір міжособистісних відносин.

Психологічні особливості вербальної комунікації (говоріння, слухання). Види слухання: нереклексивне, рефлексивне, критичне, емпатійне. Психологічні особливості невербальної комунікації: оптико-кінетична, паралінгвістична, екстралінгвістична, візуальне спілкування («контакт очима»), проксемика.

Особливості взаємодії в соціальній психології. Види взаємодії: співробітництво, суперництво. зв'язок взаємодії і спільної діяльності. Потреба у взаємодії. Форми поведінки особистості у міжособистісній взаємодії. Деструктивні форми: агресія, упередження, обман, егоїзм. Конфліктна взаємодія. Структура конфлікту. Типологія конфліктів та причини виникнення конфліктів. Взаємодія на рівні дружби і любові. Поняття атракції. Альтруїстична поведінка у взаємодії.

Взаємодія і міжособистісний вплив. Загальна характеристика міжособистісного впливу. Види міжособистісного впливу: психологічний, особистий, функціонально-рольовий, індивідуально-специфічний, комунікативний. Види психологічного впливу: переконання, зараження, навіювання, наслідування.

Ключові поняття: комунікація, аксіальна, ретиальна комунікація, чутки, нереклексивне, рефлексивне, критичне, емпатійне слухання, оптико-кінетична, паралінгвістична, екстралінгвістична знакові системи, проксемика, агресія, упередження, егоїзм, атракція, альтруїзм, переконання, зараження, навіювання, наслідування.

Семінар 6. Проблеми міжособистісної комунікації та взаємодії між людьми.

Лекція 7. Сприймання і розуміння людьми одне одного у процесі міжособистісного спілкування (2год.)

Соціальне і міжособистісне пізнання. Поняття та зміст соціальної перцепції. Функції соціальної перцепції. Особливості суб'єкта і об'єкта міжособистісного сприймання.

Особливості процесів міжособистісного пізнання. Залежність сприймання від індивідуальних, статево-рольових, вікових, професійних особливостей характеристик суб'єкта сприймання. Аперцепція.

Перцептивні механізми: ідентифікація, емпатія, егоцентризм, рефлексія, стереотипізація. Поняття каузальної атрибуції. Фундаментальна помилка атрибуції. Природа соціальних стереотипів. Антропологічні, етнонаціональні, соціально-статусні, соціально-рольові, експресивно-естетичні, вербально-поведінкові стереотипи. Ефекти соціальної перцепції. Ефект первинності. Ефект новизни. Ефект ореолу. Ефект пріоритету. Ефект поблажливості. Типові схеми формування першого враження.

Перешкоди на шляху спілкування. Труднощі спілкування. Бар'єри спілкування. Поняття про комунікативні бар'єри. Види комунікативних бар'єрів: смисловий, логічний, фонетичний, семантичний, стилістичний,

Ключові поняття: соціальна перцепція, аперцепція, ідентифікація, емпатія, атракція, егоцентризм, рефлексія, каузальна атрибуція, соціальні стереотипи, ефект первинності, ефект новизни, ефект ореолу, комунікативні бар'єри.

Семінар 7. Психологічні характеристики міжособистісного сприймання та пізнання.

Модульна контрольна робота 2

Змістовий модуль III.

Соціальна психологія груп і міжгрупової взаємодії

Лекція 8. Феномен групи з погляду соціальної психології (2 год.)

Соціальна спільність і соціальна група. Група як основний інститут соціалізації та реалізації міжособистісного спілкування. Теоретичні підходи дослідження групи у вітчизняній та зарубіжній психології

Ознаки, що характеризують малу групу. Класифікація груп. Основні ознаки класифікації: безпосередність взаємозв'язків, кількісний аспект, соціальний статус, офіційна регламентація, значущість для особистості, тривалість існування, сила впливу на особистість, міра відкритості і доступності для широкого загалу, рівень розвитку.

Основні соціально-психологічні характеристики малої соціальної групи.

Соціально-психологічні параметри групи. Параметри, що характеризують групу як цілісність (спільна діяльність, групові процеси). Параметри, що характеризують індивіда як члена групи: групові норми та цінності, групові санкції, групові очікування, статус особистості, позиція особистості, роль особистості.

Види і структурні характеристики малої групи. Лабораторні малі групи, природні групи. Первинні групи та вторинні групи. Формальні та неформальні групи. Відкриті та закриті групи. Структурні характеристики малої групи: формальна та неформальна структура малої групи. Комунікативна структура малої групи. Соціометрія як метод дослідження малої соціальної групи.

Ключові поняття: мала соціальна група, групова норма, групові цінності, групові санкції, групові очікування, групова структура, статус особистості, позиція особистості, роль особистості, соціометрія.

Семінар 8. Соціальна психологія груп.

Лекція 9. Динамічні характеристики малої групи (2год.)

Поняття про групову динаміку та групові процеси. Механізми групової динаміки: розв'язання внутрішньогрупових суперечностей, «ідіосинкразійний кредит», психологічний обмін, нормативний вплив меншості, зсув до ризику.

Концепції і моделі розвитку малої групи. Модель розвитку групи за Б. Такменом. Поетапний розвиток групи як колективу (за Л.Уманським). Модель емоційної динаміки групи (за І. Волковим). Нормативний вплив у групі. Вплив норм групової більшості. Конформізм, конформна поведінка. Вплив норм меншості.

Поняття про лідерство та керівництво у групах. Лідер і керівник: спільне та відмінне. Теорії походження лідерства та керівництва. Динаміка лідерства та керівництва. Стили лідерства, керівництва, їх переваги та недоліки. Харизматичний лідер. Сучасні моделі керівництва.

Проблема прийняття групового рішення. Відмінності між груповими та індивідуальними рішеннями. Проблема групової згуртованості і груповий конфлікт. Продуктивність групової роботи. Групова згуртованість як складний психологічний феномен. Фактори, що впливають на процес згуртованості групи. Поняття групової сумісності. Соціально-психологічний клімат групи, фактори, що впливають на нього. Види конфліктів, що виникають у групі.

Ключові поняття: мала соціальна група, групова динаміка, психологічний клімат групи, групова динаміка, ідіосинкратичний кредит, групова сумісність, групова згуртованість, лідер, керівник.

Семінар 9. Характеристика групової динаміки, проблеми керівництва та лідерства.

Лекція 10. Психологія великих соціальних груп і масових явищ (2год.)

Поняття велика соціальна група: сутність та зміст. Ознаки та структура великих соціальних груп. Класифікація великих соціальних груп. Соціально-психологічні особливості формування великих соціальних груп. Функціонування великих груп. Особливості дослідження великих соціальних груп.

Психологія соціальних класів. Соціальні класи, соціальна страта. Соціально-психологічні ознаки класів. Психологія етнічних груп. Психологічні особливості етнічних груп. Ментальність народу. Національний характер, темперамент, самосвідомість, почуття, традиції, звичаї та обряди. Психологічні особливості українського національного характеру.

Психологія масових явищ. Особливості масової комунікації та міжособистісного спілкування. Особливості функціонування громадської думки. Масова комунікація як різновид міжгрупового спілкування. Вплив громадської думки на функціонування великих соціальних груп.

Поняття про суспільний та масовий настрій. Соціально-психологічні явища, що виникають у великих групах: чутки, паніка. Засоби запобігання їхньому поширенню. Психологічні особливості великих стихійних груп: маса, публіка, аудиторія, натовп.

Зв'язок понять велика соціальна група та масова поведінка. Натовп та його особливості. Класифікація видів натовпу. Наслідування, навіювання, зараження

як фактори впливу та регуляції поведінки натовпу. Особливості лідерства в натовпі. Специфіка міжгрупової взаємодії та міжгрупового сприймання. Міжгрупова поведінка, міжгрупові конфлікти.

Ключові поняття: велика соціальна група, масова поведінка, маса, натовп, аудиторія, публіка, громадська думка, суспільний настрій, масовий настрій, масова комунікація, етнос, ментальність, національний характер, чутки, паніка.

Семінар 10. Соціально-психологічні проблеми великих соціальних груп, характеристика масових явищ.

Лекція 11. Особливості прикладної соціальної психології (2 год.)

Загальна характеристика прикладної соціальної психології. Предмет і завдання прикладної соціальної психології. Особливості прикладних досліджень у соціальній психології.

Основні сфери застосування прикладної соціальної психології. Прикладна соціальна психологія у сфері економіки і виробництва. Прикладна соціальна психологія у сфері політики. Прикладна соціальна психологія у сфері освіти і науки. Прикладна соціальна психологія і охорона здоров'я. Прикладна соціальна психологія і сім'я. Прикладна соціальна психологія у правовій сфері.

Модульна контрольна робота 3

IV. Навчально-методична карта дисципліни «Соціальна психологія»

Разом: 108 год., лекції – 22 год., семінарські заняття – 20 год., модульний контроль – 6 год., самостійна робота – 60 год., залік.

Модулі	Змістовий модуль I				Змістовий модуль II			Змістовий модуль III			
Назва модуля	Сутність соціальної психології та соціально-психологічні проблеми особистості				Соціально-психологічна характеристика спілкування			Соціальна психологія груп і міжгрупової взаємодії			
Кіл. балів за модуль	88 балів				71 бал			72 балів			
Лекції	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Теми лекцій (за відвідув. 1 бал)	Місце і роль соціальної психології в системі наукового знання	Проблема особистості в соціальній психології	Соціально-психологічні проблеми соціалізації особистості	Особистість у групі	Спілкування як феномен соціальної психології	Міжособистісна комунікація та взаємодія	Сприймання і розуміння людьми одне одного у процесі міжособистісного спілкування	Феномен групи з погляду соціальної психології	Динамічні характеристики малої групи	Психологія великих соціальних груп і масових явищ	Особливості прикладної соціальної психології
Теми семінар. занять (за відвідув. 1 бал)	Соціальна психологія як галузь психологічної науки	Особистість в соціальній психології: підходи до вивчення, структура	Сутність та основні проблеми соціалізації особистості	Проблеми особистості в групі	Психологія спілкування	Проблеми міжособистісної комунікації та взаємодії між людьми	Психологічні характеристики міжособистісного сприймання та пізнання	Соціальна психологія груп	Характеристика групової динаміки, проблеми керівництва та лідерства	Соціально-психологічні проблеми великих соціальних груп, характеристика масових явищ	
Бали за роб. на семін. зан.	10 балів	10 балів	10 балів	10 балів	10 балів	10 балів	10 балів	10 балів	10 балів	10 балів	
Самост. робота	1. Методологія і методи соціальної психології. – 5 б. 2. Проаналізувати періодичні видання з соціальної психології та виділити актуальні проблеми сучасної соціальної психології. – 5 б. 3. Соціально-психологічні особливості соціалізації представників різних вікових категорій. – 5 б.				1. Соціокультурні аспекти спілкування. – 5 б. 2. Структура, типологія та причини виникнення конфліктів. – 5 б.			1. Основні підходи та напрями у вивченні малої групи. – 5 б. 2. Проблема прийняття групового рішення: теоретичні і практичні аспекти проблеми. – 5 б.			
Види пот. конт.	Модульна контрольна робота 1 (25 балів)				Модульна контрольна робота 2 (25 балів)			Модульна контрольна робота 3 (25 балів)			
Підсум. контроль	Коефіцієнт: 231:100 = 2,31 кр. ЗАЛІК										

V. ПЛАНИ
СЕМІНАРСЬКИХ І ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ
Змістовний модуль I. Сутність соціальної психології та соціально-психологічні проблеми особистості

Семінар 1.

Тема: Соціальна психологія як галузь психологічної науки (2 год.)

План заняття

1. Сутність та структура соціальної психології.
2. Функції та основні категорії соціальної психології.
3. Предмет і завдання соціальної психології.
4. Історичний розвиток соціальної психології як науки.
5. Методологія і методи соціальної психології.

Основна література: 1, 2, 5, 7, 9, 10, 12.

Додаткова література: 14, 17, 34, 38, 57.

Семінар 2.

Тема: Особистість в соціальній психології: підходи до вивчення, структура (2 год.)

План заняття

1. Співвідношення понять «особистість», «індивід», «індивідуальність».
2. Соціально-психологічні теорії особистості.
3. Соціально-психологічна природа особистості.
4. Соціально-психологічні орієнтири дослідження особистості.

Основна література: 2, 5, 7, 11.

Додаткова література: 25, 30, 31, 51, 53.

Семінар 3.

Тема: Сутність та основні проблеми соціалізації особистості (2 год.)

План заняття

1. Сутність процесу соціалізації особистості, основні стадії.
2. Соціально-психологічні механізми та інститути соціалізації.
3. Вікові кризи життя і процес соціалізації індивіда.
4. Асоціальні прояви особистості.
5. Соціальна установка та її вплив на поведінку особистості.
6. Соціально-психологічні особливості соціалізації представників різних вікових категорій.

Основна література: 5, 7, 8, 9.

Додаткова література: 19, 27, 36, 47, 51.

Семінар 4.

Тема: Проблеми особистості в групі (2 год.)

План заняття

1. Самосвідомість особистості як чинник становлення у групі.
2. Специфіка входження особистості в групу.
3. Індивідуальні особливості людини і зовнішні поведінкові вияви.
4. Статусно-рольові характеристики особистості.

5. Статеві-рольові параметри особистості.
6. Поведінка особистості і соціальна напруженість.

Основна література: 3, 5, 7, 8, 12.

Додаткова література: 19, 25, 27, 30, 31, 36, 47, 51.

Змістовий модуль II. Соціально-психологічна характеристика спілкування

Семінар 5.

Тема: Психологія спілкування (2 год.)

План заняття

1. Соціально-психологічна специфіка спілкування.
2. Особистість у контексті спілкування.
3. Основні потреби особистості у спілкуванні.
4. Основні характеристики спілкування: функції, види, стратегії.
5. Стилі та засоби спілкування.
6. Форми спілкування.
7. Соціокультурні аспекти спілкування.

Основна література: 1, 5, 9, 12.

Додаткова література: 16, 23, 33, 52.

Семінар 6.

Тема: Проблеми міжособистісної комунікації та взаємодії між людьми (2 год.)

План заняття

1. Сутність міжособистісної комунікації.
2. Психологічні особливості вербальної комунікації.
3. Характеристика невербальної комунікації.
4. Особливості міжособистісної взаємодії.
5. Форми поведінки особистості у міжособистісній взаємодії.
6. Взаємодія і міжособистісний вплив, види психологічного впливу.
7. Структура, типологія та причини виникнення конфліктів.

Основна література: 2,4,5,9, 11, 12.

Додаткова література: 13, 20, 26, 28, 29, 39, 45, 48, 54.

Семінар 7.

Тема: Психологічні характеристики міжособистісного сприймання та пізнання (2 год.)

План заняття

1. Соціальне і міжособистісне пізнання.
2. Особливості процесів міжособистісного пізнання.
3. Психологічні механізми процесу міжособистісного пізнання.
4. Ефекти соціальної перцепції.
5. Перешкоди на шляху спілкування.

Основна література: 2, 5, 9, 11.

Додаткова література: 20, 29, 44, 48, 55, 56.

Змістовий модуль III.
Соціальна психологія груп і міжгрупової взаємодії

Семінар 8.

Тема: Соціальна психологія груп (2 год.)

План заняття

1. Соціальна спільність і соціальна група.
2. Соціально-психологічні параметри, характеристики та ознаки групи.
3. Класифікація малих соціальних груп.
4. Сутнісні ознаки малої групи.
5. Види і структурні характеристики малої групи.
6. Основні підходи та напрями у вивченні малої групи.

Основна література: 1, 3, 7.

Додаткова література: 24, 32, 41, 42, 43, 49.

Семінар 9.

Тема: Характеристика групової динаміки, проблеми керівництва та лідерства (2 год.)

План заняття

1. Групова динаміка.
2. Концепції і моделі розвитку малої групи.
3. Нормативний вплив у групі.
4. Керівництво і лідерство у малих групах.
5. Проблема прийняття групового рішення: теоретичні і практичні аспекти проблеми.
6. Проблема групової згуртованості і груповий конфлікт.

Основна література: 1, 3, 7.

Додаткова література: 24, 32, 41, 42, 43, 49.

Семінар 10.

Тема: Соціально-психологічні проблеми великих соціальних груп, характеристика масових явищ (2 год.)

План заняття

1. Загальна характеристика великих соціальних груп.
2. Психологія соціальних класів.
3. Психологія етнічних груп.
4. Психологія масових явищ.
5. Психологічні особливості великих стихійних груп.
6. Специфіка міжгрупової взаємодії та міжгрупового сприймання.

Основна література: 3, 5, 8.

Додаткова література: 15, 18, 35, 37, 40, 46, 50.

VI. ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Змістовний модуль I. Сутність соціальної психології та соціально-психологічні проблеми особистості

Тема 1. Місце і роль соціальної психології в системі наукового знання – 7 год.

1. Самостійно опрацювати тему «Методологія і методи соціальної психології», зробити конспект основних аспектів (5 б.).

Тема 2. Проблема особистості в соціальній психології - 8 год.

1. Проаналізувати періодичні видання з соціальної психології та виділити актуальні проблеми сучасної соціальної психології (5 б.).

Тема 3. Соціально-психологічні проблеми соціалізації особистості – 8 год.

1. Опрацювати тему «Соціально-психологічні особливості соціалізації представників різних вікових категорій» (включає соціалізацію підлітків, старшокласників, студентської молоді, особистості зрілого віку), зробити змістовний конспект (5 б.).

Змістовний модуль II. Соціально-психологічна характеристика спілкування

Тема 5. Спілкування як феномен соціальної психології – 8 год.

1. Опрацювати тему «Соціокультурні аспекти спілкування» (культура спілкування, культура мовлення тощо), зробити конспект основних аспектів (5б.).

Тема 6. Міжособистісна комунікація та взаємодія – 8 год.

1. Опрацювати тему «Структура, типологія та причини виникнення конфліктів», зробити змістовний конспект (5 б.)

Змістовний модуль III. Соціальна психологія груп і міжгрупової взаємодії

Тема 8. Феномен групи з погляду соціальної психології – 8 год.

1. Опрацювати тему «Основні підходи та напрями у вивченні малої групи», зробити конспект основних аспектів (5б.).

Тема 9. Динамічні характеристики малої групи – 7 год.

1. Опрацювати тему «Проблема прийняття групового рішення: теоретичні і практичні аспекти проблеми», зробити конспект основних аспектів (5б.).

КАРТА САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТА

Змістовний модуль та теми курсу	Академічний контроль	Бали	Термін виконання
Змістовний модуль I. Сутність соціальної психології та соціально-психологічні			

проблеми особистості			
Тема: Місце і роль соціальної психології в системі наукового знання. Самостійно опрацювати тему «Методологія і методи соціальної психології», зробити конспект основних аспектів (7 год.)	Семінар, модульний контроль, залік	5	До семінару 1
Тема: Проблема особистості в соціальній психології. Проаналізувати періодичні видання з соціальної психології та виділити актуальні проблеми сучасної соціальної психології (8 год.)	Семінар, модульний контроль, залік	5	До семінару 2
Тема: Соціально-психологічні проблеми соціалізації особистості. Опрацювати тему «Соціально-психологічні особливості соціалізації представників різних вікових категорій», зробити змістовний конспект (8 год.)	Семінар, модульний контроль, залік	5	До семінару 3
Змістовий модуль II. Соціально-психологічна характеристика спілкування			
Тема: Спілкування як феномен соціальної психології. Опрацювати тему «Соціокультурні аспекти спілкування», зробити конспект основних аспектів (8 год.)	Семінар, модульний контроль, залік	5	До семінару 5
Тема: Міжособистісна комунікація та взаємодія. Опрацювати тему «Структура, типологія та причини виникнення конфліктів», зробити змістовний конспект (8 год.)	Семінар, модульний контроль, залік	5	До семінару 6
Змістовий модуль III. Соціальна психологія груп і міжгрупової взаємодії			
Тема: Феномен групи з погляду соціальної психології. Опрацювати тему «Основні підходи та напрями у вивченні малої групи», зробити конспект основних аспектів (8 год.)	Семінар, модульний контроль, залік	5	До семінару 8
Тема: Динамічні характеристики малої групи. Опрацювати тему «Проблема прийняття групового рішення: теоретичні і практичні аспекти проблеми», зробити конспект основних аспектів (7 год.)	Семінар, модульний контроль, залік	5	До семінару 9
<i>Разом: 54 год.</i>	<i>Разом: 35 балів</i>		

VII. СИСТЕМА ПОТОЧНОГО І ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ

Навчальні досягнення здобувачів першого (бакалаврського) рівня із дисципліни «Соціальна психологія» оцінюються за модульно-рейтинговою системою, в основу якої покладено принцип поопераційної звітності,

обов'язковості модульного контролю, накопичувальної системи оцінювання рівня знань, умінь та навичок; розширення кількості підсумкових балів до 100.

Контроль успішності студентів з урахуванням поточного і підсумкового оцінювання здійснюється відповідно до навчально-методичної карти (п. IV), де зазначено види й терміни контролю. Кожний модуль включає бали за поточну роботу бакалавра на семінарських заняттях, виконання самостійної роботи, модульну контрольну роботу.

Таблиця 7.1

Розрахунок рейтингових балів за видами поточного та підсумкового контролю з дисципліни «Соціальна психологія»

№	Вид діяльності	Кількість рейтингових балів
1	Відвідування лекцій (1 бал)	11
2	Відвідування семінарських занять (1 бал)	10
3	Робота на семінарському занятті (10 балів)	100
4	Виконання модульної роботи (25 балів)	75
5	Виконання самостійної роботи (5 балів)	35
	Підсумковий рейтинговий бал	231 бал

Індекс перерахунку: $231 : 100 = 2,31$

Всі рейтингові бали, що обрав студент, вираховуються так: набрана студентом кількість балів ділиться на 2,31.

Таблиця 7.2

Загальні критерії оцінювання навчальних досягнень студентів

Рейтингова оцінка	Оцінка за стобальною шкалою	Значення оцінки
A	90-100 балів	Відмінно - відмінний рівень знань (умінь) в межах обов'язкового матеріалу з, можливими, незначними недоліками
B	82-89 балів	Дуже добре - достатньо високий рівень знань (умінь) в межах обов'язкового матеріалу без суттєвих (грубих) помилок

C	75-81 балів	Добре - в цілому добрий рівень знань (умінь) з незначною кількістю помилок
D	69-74 балів	Задовільно - посередній рівень знань (умінь) із значною кількістю недоліків, достатній для подальшого навчання або професійної діяльності
E	60-68 балів	Достатньо - мінімально можливий допустимий рівень знань (умінь)
FX	35-59 балів	Незадовільно з можливістю повторного складання - незадовільний рівень знань, з можливістю повторного перескладання за умови належного самостійного доопрацювання
F	1-34 балів	Незадовільно з обов'язковим повторним вивченням курсу - досить низький рівень знань (умінь), що вимагає повторного вивчення дисципліни

У процесі оцінювання навчальних досягнень студентів застосовуються такі методи:

- **Методи усного контролю:** індивідуальне опитування, фронтальне опитування, співбесіда, доповіді.
- **Методи письмового контролю:** модульне письмове тестування; реферат, конспекти занять.
- **Комп'ютерного контролю:** презентації доповідей та творчих проектів.
- **Методи самоконтролю:** уміння самостійно оцінювати свої знання, самоаналіз.

VIII. МЕТОДИ НАВЧАННЯ

I. Методи організації та здійснення навчально-пізнавальної діяльності

1) За джерелом інформації:

- Словесні: лекція (традиційна, проблемна) із застосуванням комп'ютерних інформаційних технологій, семінари, пояснення, розповідь, бесіда.
- Наочні: спостереження, ілюстрація, демонстрація, перегляд відео-

касета.

•Практичні: вправи.

2) **За логікою передачі і сприймання навчальної інформації:** індуктивні, дедуктивні, аналітичні, синтетичні.

3) **За ступенем самостійності мислення:** репродуктивні, пошукові, дослідницькі.

4) **За ступенем керування навчальною діяльністю:** під керівництвом викладача; самостійна робота студентів: з книгою; виконання індивідуальних навчальних проектів.

II. Методи стимулювання інтересу до навчання і мотивації навчально-пізнавальної діяльності:

навчальні дискусії; створення ситуації пізнавальної новизни; створення ситуацій зацікавленості тощо.

IX. МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КУРСУ

- ✓ опорні конспекти лекцій;
- ✓ підручники та навчальні посібники;
- ✓ навчально-методичні посібники;
- ✓ робоча навчальна програма;
- ✓ збірка тестових і контрольних завдань для тематичного (модульного) оцінювання навчальних досягнень студентів;
- ✓ засоби підсумкового контролю (комплект друкованих завдань для підсумкового контролю).

X. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна література

1. Андреева Г. М. Социальная психология: Учебник для высших учебных заведений / Г. М. Андреева. – М.: Аспект Пресс, 2003. – 364 с.
2. Бэррон Р. Социальная психология: ключевые идеи / Р.Бэррон, Д.Бирн, Б.Джонсон[пер. с англ.]. – 4-е изд. – СПб.: Питер, 2003. – 512 с.
3. Корнєв М.Н. Соціальна психологія / М.Н.Корнєв, А.Б.Коваленко. – К.: Либідь, 1995. – 304 с.
4. Майерс Д. Социальная психология / Д. Майерс [пер. с англ.]. – СПб.: Питер, 1996. – 684 с.
5. Орбан-Лембрик Л.Е. Соціальна психологія. Навч. посібник / Л.Е. Орбан-Лембрик. – К. : Академвидав, 2003. – 568 с.
6. Пайнс Эйала, Маслэч Кристина. Практикум по социальной психологии. – СПб.: Изд-во «Питер», 2000, – 528с.
7. Парыгин Б.Д. Социальная психология. Учеб. пособие / Б.Д. Парыгин. – СПб.: ГУЦ, 2003. – 616 с.
8. Практикум по социальной психологии. Учебное пособие / [под. ред. И.С.Клециной]. – СПб.: Питер, 2008. – 256 с.
9. Социальная психология: словарь-справочник/ [под. ред.В.Крысько]. – СПб.: Питер, 2008. – 752 с.

10. Социальная психология в трудах отечественной психологии / [Сост. А.Л. Свенцицкий] – СПб.: Питер, 2000. – 512 с.

11. Социальная психология: Хрестоматия / [Сост.: Е. П. Белинская, О. А. Тихомандрицкая]. – М.: Аспект Пресс, 1999. – 475 с.

12. Шибутани Т. Социальная психология / Т.Шибутани [пер. с англ. Ольшанского В.Б.]. – Ростов-на-Дону: Феникс, 1998. – 544 с.

Додаткова

13. Берн Э. Игры, в которые играют люди. Люди, которые играют в игры / Э.Берн – СПб.; М., 1996. – 397 с.

14. Битянова М. Р. Социальная психология: наука, практика и образ мыслей: Учебное пособие / М. Р. Битянова. – М.: ЭКСПО-Пресс, 2001. – 576 с.

15. Богомолова, Н.Н. Социальная психология печати, радио и телевидения / Н.Н. Богомолова – М.: МГУ, 1991. – С. 9–46. . – 126 с.

16. Бодалев А.А. Психология общения / А.А. Бодалев. – М.: Издательство "Институт практической психологии", Воронеж: НПО "МОДЭК", 1996. – 256 с.

17. Вундт В. Задачи и методы психологии народов // Социальная психология: Хрестоматия. – М., 1999. – С. 37 – 48.

18. Гнатенко П.І. Український національний характер / П.І. Гнатенко – К. : Док-К, 1997 . – 114 с.

19. Говорун Т.В. Гендерна психологія: Навчальний посібник / Т.В Говорун, О.М. Кікінеджи. – К. К. : Академія, 2004. – 308с.

20. Головаха Е.И. Психология человеческого взаимопонимания / Е.И. Головаха, Н.В.Панина. – К., Политиздат Украины, 1989. – 189 с.

21. Голод С. И. Личная жизнь: любовь, отношения полов / С.И.Голод. – Л.: Знание, 1990. -30 с.

22. Гришина Н.В. Я и другие: Общение в трудовом коллективе / Н. В. Гришина [и др.]. – Л.: Лениздат, 1990. – 274 с.

23. Добрович А.Б. Воспитателю о психологии и психогигиене общения / А.Б.Добрович. – М.: Просвещение. 1987 г. – 207 с.

24. Донцов А.И. Психология коллектива: Методологические проблемы исследования / А.И.Донцов. – М.:Изд-во МГУ, 1984. – 208 с.

25. Донченко Е.А. Личность: конфликт, гармонія / Е.А.Донченко, Т.Н.Титаренко. – Киев: Политиздат Украины, 1989. – 173 с.

26. Доценко Е.Л. Психология манипуляции / Е.Л. Доценко. – М.: ЧеРо, Издательство МГУ, 1997. – 344 с.

27. Эриксон Э. Идентичность, юность и кризис / Э.Эриксон. – [пер. с англ.]. – М.: Издательская группа "Прогресс", 1996. – 344 с.

28. Зимбардо Ф. Социальное влияние / Ф.Зимбардо, М. Ляйппе. – СПб.: Питер, 2001. – 448 с.

29. Знаков В. В. Понимание в познании и общении / В. В.Знаков. – Издво СПбГУ, 1994. – 168 с.

30. Кон И.О. В поисках себя: личность и ее самосознание / И.О.Кон. – М. : Политиздат, 1984. – 335 с.
31. Копець Л. В. Психологія особистості : [навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл.] / Л.В.Копець. – К. : Вид. дім «Києво–Могилянська академія», 2007. – 460 с.
32. Кричевский Р. Л., Дубовская Е. М. Социальная психология малой группы: Учебное пособие для вузов./ Р.Л.Кричевский, Е. М.Дубовская. – М.: Аспект Пресс, 2001.– 318 с.
33. Куницына В. Н Межличностное общение / В. Н.Куницына, Н. В.Казаринова, В. М. Погольша.– СПб.: Питер, 2001. – 544 с.
34. Лебон Г.Психология народов и масс / Г.Лебон. – СПб: Маркет, 1995. – 311 с.
35. Левин К. Разрешение социальных конфликтов / К. Левин. – [пер. с англ.]. – СПб.: Речь, 2000. – 408 с.
36. Москаленко В.В.Социализация личности / В.В.Москаленко. – К.:Вища школа, 1986 – 200 с.
37. Московичи С. Век толп. Исторический трактат по психологии масс / С.Московичи – [пер. с франц.]. – М.: «Центр психологии и психотерапии», 1998. – 480 с.
38. Мясищев В.Н. Психология отношения / В.Н.Мясищев. – М.: Издательство «Институт практической психологии» , Воронеж: НПО «МОДЭК», 1995. – 356 с.
39. Обозов Н.Н. Психология межличностных отношений / Н.Н.Обозов. – К.: Лыбидь, 1990. – 192 с.
40. Ольшанский Д.В. Психология масс / Д.В. Ольшанский. – СПб.: Питер, 2002. – 368 с.
41. Орбан-Лембрик Л. Е. Психологія управління : Посібник / Л. Е. Орбан-Лембрик – К. : Академвидав, 2003. – 568 с
42. Парыгин Б.Д. Социально-психологический климат коллектива / Б.Д.Парыгин. – Л.: Наука, 1981. – 192 с.
43. Петровский А.В. Социальная психология коллектива / А.В. Петровский. – М.: Просвещение, 1978. – 176с.
44. Пиз А. Язык телодвижений / А. Пиз [пер. с англ.]. – СПб.: Изд. дом "Гутенберг" 1997. – 247 с.
45. Пірен М. І. Конфліктологія: Підручник / М. І. Пірен – К.: МАУП, 2003. – 360 с.
46. Почебут Л.Т. Социальные общности. Психология толпы, социума, этноса / Л.Т. Почебут. – СПб : Изд-во СПбГУ, 2005. – 286 с.
47. Психология личности и образ жизни / [под. ред. Шороховой Е.В., Бодалева А. А.]. – М.: Наука, 1987. –219 с.
48. Психология межличностного познания / [под. ред. Бодалева А.А]. – М., М.: Педагогика, 1981. – 224 с.
49. Реан А.А. Социальная педагогическая психология / А.А.Реан, Я.Л. Коломинский – СПб.: Питер Ком, 1999 - 416 с.

50. Савицька О.В. Етнопсихологія: Навч. посібн. / О.В. Савицька, Л.М. Співак – К.: Каправела, 2011. – 264 с.
51. Социальная психология личности в вопросах и ответах/ [под. ред. В.А.Лабунской]. – М.:Гардарика,1999. – 395 с.
52. Трухін І.О. Соціальна психологія спілкування: Навчальний посібник / І.О. Трухін. – К., 2005. – 336 с.
53. Хьелл Л. Теории личности. / Л.Хьелл, Д.Зиглер. – . СПб.: Питер, 2003. – 608 с.
54. Чалдини Р. Психология влияния / Р.Чалдини. – 4-е изд. – СПб.: Питер, 2001 – 288 с.
55. Щекин Г.В. Визуальная психодиагностика: познание людей по их внешности и поведению: Монография / Г.В.Щекин. – К.: МАУП, 1995. – 672 с.
56. Юсупов И.М. Психология взаимопонимания / И.М.Юсупов. – Казань.: Татар. кн. изд-во, 1991. – 192 с.
57. Ядов В.А. О диспозиционной регуляции социального поведения личности / В.А. Ядов // Социальная психология в трудах отечественных психологов. Хрестоматия. – СПб.: Питер, 2000. – С.40-52.